

De Onschuldige Bloetdruypende Voetsappen

Op de

Eerste aankomste van de H^r. Johann: Gottfried Rösner,
gewesene hooglofelyke President Burgermeester

DER STAD THORN:

(Op den den 7. December 1724., ter oorfaake van een
Religie-twist tusschen de Lutherfen en Jefuiten
aldaar Onhalst,) in het

RYK DER DOODEN

En deszels aanmerkelyke t'Samen-spraak met

Doct^r. MARTIN LUTHER.

Het dierbaare Werk-tuyg Gods en onschatbaare Pylaar van de
Protestantsche Kerke, waar by de eerste de laatste, van het
Thornse Oproer, als ook van zyn eygen Noot-Lot, dat hem
daar door heeft getroffen; mitsgaders van de aangemerkte
Voor-tekenen (of Voor-spellinge), aangaande die
zaak, en daar over invallende gedachten, en eynde-
lyk van de gantz droevige en beklaachlyke gevol-
gen daar uyt ontstaan, beneffens veele omstan-
digheeden, die nog in geen Exemplaren over
de Thornze zaak in 't licht gekomen, te
vinden zyn, een volkomen en ordentlyk
verhaal doet.

Uit het Hoogduyts Vertaalt.

TE A M S T E R D A M,

By J. de RUYTER, Boekverkooper op de Agterburgwal, naast
het Hoekhuys van de Stilsteeg, aan de Oostzyde, 1725.

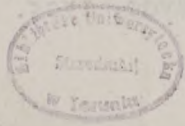
THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY
STAIRS
1827
R.Y.K. DR. OODEN

DON. MARTIN LUTHER

THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY
STAIRS
1827
R.Y.K. DR. OODEN
DON. MARTIN LUTHER

THE UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY
STAIRS
1827
R.Y.K. DR. OODEN
DON. MARTIN LUTHER

Pol. 8. II. 4464

HEt geene de Faam verpligt is in 't Ryk der Levenden te verrichten, dat verricht Mercurius met gelykmatige neerstigheyt in het Ryk der Dooden; dewyl hy (zedert dat de nieuwfchierige gemoederen, veel sterker als na gewoonte, zig aldaar begonnen te vergaderen, en door aanmerkelyke t'samenfpraaken over het doen en laten der heedendaagzen wereld mal-kanderen te onderhouden) alle Nieuwigheeden aldaar, volgens het accoort datze met hem gemaakt hebben, verbonden is in te leveren: agtervolgens dese verpligting heeft hy by zyne laaften aankomst een nieuw Schrift ingelevert, 't welk onlangs tot Londen (onder den Tytel (*De Geest der Vervolging, of Afgedwongene Aanmerking over der Wereld bekende Wreedheit, welke die tot Thorn woonende Lutherze, ter zaake van de Religie-twist hebben moeten wyftaan*) in licht gekomen is.

Dit nieuw bekend gemaakte Schrift, gelyk als 't zelve zonder twyffel zoo wel in als buyten Engeland met een groot naadenken is gelesen, was ook bequaam de oogen van de Christenen, zoo wel Roomsche als Protestanten, in het Ryk der Dooden, aan zig te trekken.

Onder andere Protestanten, die den inhoud van dit Schrift leesens waardig aanmerkten, was Lutherus, een der voornaamste, en terwyl hy, onder het doorleesfen derselver bladeren de wreede Executie bemerkte,

welke den 5. December 1724. tegen de Protestanten van Thorn, binnen deselve Stadt van een Rooms-gefinde Poolze Commissie was afgekondigt, en den 7. dito aan haar voltrokken, zoo ontzette hy zig over die geweldige Proceduure ten allerhoogsten, tot hy eyndelyk zyne droevige gedagten in de volgende woorden te kennen gaf: Myn God! zeide hy, wie ben ik dog, dat gy my boven zoo veel andere beleyders der Euangelische Waarheit, een zoo groote genade geweerdigt hebt, dat ik niet, gelyk voortyds andere Martelaaren, de beleidenis myns geloofs (hoe zeer het ook myne tegenpartyders gewenscht hebben en gaarne hadden gesien) met myn bloed heb ondertekenen moeten!

De Onschuldige Bloetdruypende Voetstappen op de eerste
aankomte van de Hr. Johann: Gottfried Kotner, gewesene
hooglofkyke President Burgermeester

DER S T A D T H O R N :

(Op den 7. Decemder 1724., ter oorfaake van een Religie-twift tuffchen
de Lutherfen en Jefuiten aldaar Onthalt,) in het

R Y K D E R D O O D E N

En deszelfs aanmerkelyke t'Samenfpraak met

Doct^r. MARTIN LUTHER.

L U T H E R.

M

Arcus, een yverige Biffchop te Arethufa, wierde ten
tyden des Keyfers *Juliaan* den *Apeftaat*, niet tegenftaan-
de zyne hoogen ouderdom, naakende door ftinkende
Poelen gefleept, naderhand met Naalden en Priemen
doorftooken, en toen met Honig en Melk over't geheele
Ligchaam beftreeken, in een mand onder den blooten hemel opge-
hangen, alwaar hy, van wegen de hitte der Sonnen, door de Vlie-
gen, Wefpen, en Byen onlydelyke fmerten heeft moeten uytftaan.
Johannes Hus wierd om de Euangelifche Waarheit Anno 1412.
van den Paus in den ban gedaan, en Anno 1415. tot Conftanitz
felfs Verbrand; om van andere Martelaars te fwygen, daar gy my
in tegendeel van de Marteldood hebt verfchoont, en gewaardigt om
natuurlyker wyfe op myn Bedde te fterven. Niet als of ik my iets
minder als een vervolging ter dood had in gebeeld, want anders
zoude ik, by het aanvaarden van myn Reys naar Worms, my niet
hebben verluyden laten, dat of fchoon aldaar zoo veel Duyvels,
als pannen op de Huysen waaren, ik my dog niet ontzien zoude,
daar te komen; maar terwyl het uw Heylige voorfienigheit behaagt
heeft de voorfegging waar te maken, welke gemelde Hus, toen hy
naar het Vuur geleyd wierde aldus gefproken heeft: *beeden braad*

gy een Gans, maar over Hondert Jaren zal der een Swaan komen dien zult gy wel moeten ongebraaden laten, met dese gedagten was Lutherus al tamelyk ver aan het strand der zoo genaamde Dooden-Zee-Vaart gegaan, wanneer hy gewaar wierd, dat Charon, de ordinaare Veer-Man der afgestorve Zielen, met zyn Transport-Schip aanleyde, en de overgebragte Passagiers uytfscheepte, deselve nu bestonden in 10 Persoonen die alle zeer jammerlyk toe-gerecht waaren, en met afgehoudene hoofden en handen, te voorschyn kwaamen.

Lutherus was, in den eersten opslag over dit gesicht, gelyk wel te denken is, zeer ontset, maar nog veel meer, als een van hen (die zyn afgehoudene hoofd, dat nog selfs in de dood een achtbaar gelaat toonde, onder den arm droeg,) regt op hem aanquam. Hy dacht niet anders, als dat dit voorzecker menschen waaren, die wegens begaane Moorden of andere misdaden, uyt het ryk der Levenden waaren uytgebannen: daarom wilde hy de aanspraak van deeze aankomende Persoon niet afwagten, maar geliet zig als of hy wilde weg gaan, doch den anderen voorkwam hem met de volgende aanspraak.

R O S N E R.

Ontset u niet, myn Heer, over het bloedig aanschouwen van myn afgehouden hoofd, en veel minder dat ik my in een geselschap bevinde, die wegen hare afgekaptte hoofden en handen, de grootste Misdadigers schynen gelyk te wesen; maar beeld u ten minsten in, dat gy een man voor u hebt, wiens aannaderende ouderdom nog veele jaaren levens heeft gehoopt, hoewel ik in tegendeel, al voor eenige jaaren toefsel gemaakt had myn huys te beschikken, om tegens de laatste uur van myn leven reys-vaardig te zyn: dan dat ik op zoo een geweldige wyse sterven, en my alzoo, zonder myne schuld, door het bloed van myn afgehouden hoofd een weg in het Ryk der Dooden heb moeten banen, daar over kan ik my schier nog niet te vreedden stellen.

LU-

L U T H E R U S.

Stelt u geruft, myn vriend, want dit stille Ryk der Dooden ver-
eyscht een bedaart gemoed, 't welke ook de allerweederwaardigste
gevallen, die het oyt in de wereld moogt beleeft hebben, met on-
verschillige oogen aansiet. By aldien nu uw Leven, dat gy geleyd
hebt met uwe Woorden over een komt, zal het u ge-oorloft zyn
my, ter plaatze, alwaar ik myn verblyf genomen heb, te geleyden,
en my een vriendelyk Verhaal, van al het geene dat gy in de we-
reld hebt beleeft en u ontmoet is, mede te deelen.

R Ö S N E R.

Myn Heer, deeze aanbieding zal ik gewillig aanneemen, en dat
zoo veel te meer, terwyl het my in de laatste uren myns levens,
ten deele wegen de droefheit en verwarring des gemoeds, en ten
deele, om dat ik met myn dood zoo schielyk ben overrompelt ge-
worden, niet vergunt was de schrikkelykheit van myn Nootlot te
overdenken; ondertussen zal UE: vooreerst gelieven te weeten,
dat ik in den schoot der Euangelische Lutherze Kerk gebooren, en
by gevolg in dezelve ook opgevoed ben, maar eyndelyk dat ik, ter
oorfaake van een Tumult, 't welke den 16. July 1724. tot Thorn
is ontstaan, en waar aan men my met geweld op 't lyf heeft gedron-
gen, deel te hebben, myn Leeven door het Swaart aldaer heb moe-
ten eyndigen.

L U T H E R U S.

Indien gy, myn Heer, in de wereld den naam van een Euange-
lisch Christen gedragen hebt, zoo schryft het de Hemelsche Voor-
zienigheid toe, dat gy zoo aanstonts by uw intree in het Ryk der
Dooden, een man ontmoet, die in de wereld de eer heeft gehad,
een Reformeerder van de Christelyke Kerke te zyn, en ook naa
zyn dood, zoo lang de wereld staat, deezen onvergankkelyken na-
me voeren zal. In 't kort, ik ben Doct^r. *Martinus Lutherus*,
die u, als een Euangelisch-Christen, of, gelyk men in het Ryk der
Levenden spreekt, Lutheriaan niet onbekend zyn zal.

R Ö

R Ö S N E R.

Ik verheuge my dan niet weynig, aller dierbaarste Lutherus, U te zien, en terwyl ik wel vermoeden kan, dat gy zeer nieuwsgierig wezen zult, van het wereld beruchte Thornze Tumult geïnformeert te zyn, zoo zal ik u het verhaal daar van zonder vertoeven meede deelen. Ik weet zeer wel, dat alreeds verscheyde schriften aangaande die zaak, de wereld rond zyn gevlogen, maar, alzoo die aen d'eene zyde ten deele zeer onvolkomen zyn, en ik aan d'andere zyde een Leyder en oog-getuyg daar van ben geweest, zoo zal ik boven alle andere die zaak het volmaakste kunnen verhaalen.

L U T H E R U S.

Gelieft zulks te doen, myn Heer, ik zal des weegen zeer aan u verplicht zyn, te meer dewyle my aan een geloofwaardig verhaal, van het voorgevallenen Thornze Geloofs-opstand veel gelegen leyt.

R Ö S N E R.

Myn naam, waerde Lutherus, is Rösner, ik ben een man geweest, die in de stad Thorn, een publyk Ampt heb bekleed, en den heerlyken Character van eene President en Opper-Burgermeester by de Magistraat gevoert heb. Hier hadde ik nu wel gelegentheit om vooreerst het een of 't ander te gewagen van myne Jonkheid, als van myn Studeeren, Reyzen, en andere particuliere omstandigheeden, waar door ik wel buyten Thorn myn Fortuyn had kunnen maken; maar dit raakt de zaak niet, daarom zal de Thornze Religie-onrust alleen de grondslag van deeze onze onverwachte t'famenkomst zyn.

Het zal u, waerde Lutherus, wel bekend weesen, dat de openbaare Ommegangen van de Heeren Catholyken, in die steeden daar een tweederly Godsdienst geleeden werd, zelden zonder wanorder pleegen af te loopen. Voor eerst is men aan de Catholyke kant gewoon der gelyke Processies met de grootste devotie te verrichten, en zy zien niet gaarne dat 'er Protestanten, die aan dergelyke uytwendige plegtigheden geen deel hebben, tegenwoordig zyn.

Ten

Ten anderen is het voor een Proteftantsfe Overigheit niet mogelyk, wat moeyten zy ook aanwenden, het nieusgierig gemeen, de liefhebbery van 't aankyken te benemen, veel minder voor de daar onder loopende buytenspoorigheden, in te staan. Ten deezen opfigte heeft men in Thorn geen openbare Processien, voor dat de Jesuiten aldaar genestelt zyn, moogen doen. Maar zoo dra Anno 1593. de Jesuiten in de Stad Thorn wierden toegelaten, is het A^o. 1614. door hun aandringen by den Gemeents-Man zoo ver gekomen, dat, schoon de Magistraat der stad daar tegen uytdrukelyk protesteerde, zy des niet tegenstaande de opentlyke Processies, niet hebben kunnen beletten: dog de Luthersche verkregen toen ter tyd, aan haar kant nog zoo veel, dat alle straaten met Ketenen bespant en de Catholyke door de byeen getrokkenene Burgery van de Markt af gehouden wierden, maar eyndelyk heeft men evenwel zig moeten laten welgevallen, dat A^o. 1643, door de Commissarissen van Koning Uladislus de IV. benoemd ten behoeve der Catholyken, dit besluit wierd gemaakt: dat het den zelve zoude vry staan, op het Feest van Corpus Domini, met opentlyke Processie uyt de S^t. Jans Kerk, eerst door de S^t. Jans Straat tot aan de Markt, en daar naa regt uyt over de Markt, tot aan de Schoenmakerstraat, en dan verder door de Schoenmakersstraat tot aan de Dominicaner Kerk, naar S^t. Nicolaas in de Nieuwstad te gaan. Dogh waar by de Magistraat, tot de Processie was geëindigt, op het Raad-huus bleven, en ook de Studenten zoo lang in de groote Gehoor-plaats byeen gehouden wierden, op dat alle sorglyke Tumult en Wandorders mochte werden verhoed.

L U T H E R U S.

By myn tyd moeste ik my ook wel laten gevallen, dat de gelykheid (van besondere Religiën) in swang ging, maar ik hebbe noyt bemerkt, dat myne geloofsgenooten tot dergelyke onordentelyke nieuwsgierigheden vervielen, om een vreemden Gods-dienst aan te sien; zoude ook, als ik nog leefde, den Luthersfen het zelve zeer quaalyk afneemen. Want schoon ik der Catholyke yver by hunne aan-

B

dagt

dagt niet verachte, zo verwerpe ik egter in tegendeel de Lutherze onbescheidenheit, dat zy andere gelegenheit tot ergernis, ja tot wyt uytfiende oneenigheeden geven.

R Ö S N E R.

Zelden hebben de Catholyken tot Thorn een Processie gehouden, waar by niet de een of ander wanorder is ontstaan. Want A°. 1688. was een Processie de oorzaak, dat tuffen de bedienden des Biffchops van *Culm Opalinsky*, en eenige Lutherze Burgers, groote moeylykheeden ontftonden, dewelke eerst A°. 1690, en dat niet zonder groote moeyte, kon werden gestilt, en alzoou zoude ook ditmaal de Stad Thorn wel van innerlyke Religie-twift zyn verschoont geweest, had niet een Processie, die onder de bestiering der Jesuiten, op den 16. July A°. 1724. gehouden wierd, oorzaak gegeven om daar meede gemoeit te werden.

L U T H E R U S.

't Is waar als gy zegt, myn Heer, Religie-twift is bequaam de gemoedere tot de grootste buytenfporigheeden te brengen, en ik weet my zelfs wel dergelyken gevallen te erinneren, maar dit is iets ongemeens, dat men het Swaard des Scherprechters, daar by als Scheids-Man gebruykt heeft, en dat een aansienlyk Ampts-Perfoon, als gy in 't Ryk der Levendigen zyt geweest, daar door een bloedig Slagt-Offer heeft moeten werden, gelyk zulks tot Thorn geschied is. Doch gelieft in uw verhaal voort te gaan.

R Ö S N E R.

Zoo draa, gelyk ik reeds gemeld heb, op den 16 July 1724. het gerucht zig in der Stad verspreide, dat de Jesuiten van voornemen waren op het S^t. Jacobs Kerkhof een plegtige Processie te doen, vergaaderde zig aan die kant een talryke meenigte van nieuwsgierige Lutherze, welke, dewyl zy over al een vrye passagie hadden om daar naa toe te loopen, niet konden werde verhindert, om zulke plegtigheit mede toe te zien. Het ging ook in 't begin nog al vry orden-

ordentelyk toe , tot dat eyndelyk een onrustig Paaps Student , de stoutheyt hadde van de aanschouwers te dwingen om neer te Knielen , en dat wel met deeze ongeoorloofde woorden: *Kniel neêr , gy Lutherze honden , en Ver-cert het Heyligdom der H. Catholyke Kerke.* Maar dewyl de Lutherze die Schimp-reden niet verswelgen konden , zoo kwam het eerstelyk tot verscheyden schemp- en smaad-woorden , en eyndelyk wierd men hand-gemeen , 't welk ook niet eer en eyndigde , tot dat de Auteur van dit Tumult in hechtenis gebracht wierd.

L U T H E R U S .

Als de Jesuiten Vreede-lievende Vaders waren , zoo zouden zy deezen Oproermaaker , om zyne ongeoorloofde buytenspoorigheden niet alleen tot reeden hebben gebragt , maar ook door een scherpe kastydinge andere , zyns gelyken , ten voorbeeld den lust van zigh zoo te laten vervoeren benomen hebben ; te meer , daar zy wel weten , dat of schoon de Lutherze van hun voor Honden werden gehouden , het echter niemant vry staat , dergelyke smaad-woorden (in eene Stad , alwaar de gelykheit van Religie toegelaten werd , en daar de eene gezintheit het selve regt heeft dat de andere geniet ,) uyt te braaken.

R Ö S N E R .

Zoo draa was deeze Oproermaaker niet geërresteert , of verscheydenen van zyn Kameraats trachten zyne Vryheit af te dwingen , waar by de beleedigde Burgery zoo aanstonds en zonder eenig voldoening niet willende verstaan , wederom nieuwe Hostiliteyten van de Papiſten gepleegt wierden . Dan de Lutherze staken de handen meede niet in de zak , en dewyl zy de overhand behielden , zoo wierden ook de voornaamste van hun in arrest genoomen . Ik als President van de Stad , hadde duysend bekommeringen , hoe dat dit Oproer in der minne mochte werden bygeleit , tot dien eynde liet ik my aanstonds ook willig vinden , om , volgens het gedaan verzoek , den eersten los te laaten , maar den anderen zoo lang in een eerlyke

bewaring te behouden, tot ik des volgenden daags met den Pro-
 Rector der Jesuiten over die zaak zoude gesproken hebben. Maar
 in plaats dat men de zaak in der minne zoude hebben bygelegd, zoo
 volgde, van de zyde der Papisten, de eene Hostiliteit op den an-
 deren, 't welke onder anderen een Hoogduytsch Student betrof,
 die van een Troep Paapse Studenten met slaagen zeer wreed werd
 gehandeld, en daar op by de Hayren naar het Collegië gesleept,
 en aldaar in een afschuwelyke stinkende Gevangenis geworpen.
 Zoo draa ik hier van was verwittigt, verviel ik uyt de eene moeye-
 lykheit in den anderen, en de Stads Secretaris had de handen vol
 werk, om de eene Boodschap voor en de andere naa, in het Jesui-
 ten Collegië, af te leggen, dogh zonder Vrugt; ja in tegendeel
 zoo raakte hy daar door in het uytterste gevaar van zyn leeven.
 Wyl ik dan zag, dat, in dergelyken toefant van zaaken, met goed-
 heit niets te winnen was, vond ik my genoodzaakt, de Stads Sol-
 daten op de been te brengen, 't welke zoo veel uytwerkte, dat die
 woedende Paapse Studenten naa haat Collegië te rug wierden ge-
 dreeven.

Hier op liet ik aan den Rector van het Jesuiten Collegië verzoe-
 ken, dat men den Hoogduytschen Student, uyt de stinkende Ge-
 vankenis wilde los laten, maar dat werd geweygert, 't welk dan de
 oorzaak was, dat van de verbitterde gemoederen, de laatste hand
 aan het Tumult wierde geleyd. Ik wil zeggen, dat alzooyt het
 Jesuiten Collegië, de Steenen by meenigte naa buyten vloogen,
 dezelve ook van het gemeen weer te rugh wierden gezonden. De
 gevangene Hoogduytsche Student wierd eyndelyk wel weer Vry-
 gegeven, maar, terwyl uyt het Collegië het Schieten en Steenwer-
 pen continuëerde, en dat nogh Burgers nogh Soldaten bekwaam
 waaren den Oproer te stillen, zoo braaken die van buyten eerst in
 een Kamer van 't School, daar naa braaken zy de Deur van 't Col-
 legië oopen, en daar op ging het alles over hoop. Men maakte
 zig meester van de Meubelen, sleepten de Beelden uyt het Klooster,
 maakten op de straat een Vuur en verbranden daar op alle de Beel-
 den der Heyligen: tot dat eyndelyk door de Burgers en Soldaaten
 het

het Tumult wierde gestut. En gelyk als ik neffens den gantschen Magistraat en eerlyke Burgery, over het schenden der Beelden, het uyerste misnoegen hadden, zoo hebbe ik ook alle middel in 't werk gesteld, om den Belhamer daar van, neffens zynen Aanhang, te ontdekken, maar men heeft dezelve, wat moeyte men ook gedaan heeft, niet kunnen achterhaalen.

L U T H E R U S.

Myn Heer, zoo veel als ik uyt uw reeden bespeure, zoo hebt gy alle bedenkelyke Vlyt aangewend, om niet alleen een Tumult voor te koomen, maar ook, terwyl het eerste niet geschieden kon, het zelve evenwel gedempt, en daarom kan ik niet begrypen, hoe het moogelyk is geweest, dat gy by uwe, zoo zonnen-klaare Onschuld, in de *Inquisitië*, en vervolgens onder het Swaard zyt gekoomen.

R Ö S N E R.

En evenwel is het geschied, want of schoon zoo wel vriend als vyand, van myne Onschuld konde en moeste getuygen, egter hebben de Jesuiten voorgegeven, dat het gemeen, niet alleen by oogluiking van de Overigheid, maar ook door myn uytdrukkelyk Bevel op de been was gebragt. Want de Jesuït, die den Crimineele Beschuldiging teegen de Euangelische van Thorn tot Warschauw opmaakte, beschuldigde de Magistraat aldaar, als volgd:

De Thornsche Overheit is het Verderf der Kudde; zy zyn des Volks Dwaasheit, een rusteloos Babel, de Hooft-oorzaak van al het Oproer en van alle Feyten, met zoo groote boosheit gepleegt. Maar tegens my gebruykte hy in 't particulier de volgende woorden: De Heer President, die met zulke stinkende dingen glorie heeft meenen te behaalen, heeft met een strafbaare belediging van dit Hoogst-aanzienlyke Gerecht, geroemt en gepogt, dat hy dien geheel Handel wel met Geld zou afmaaken.

L U T H E R U S.

Zoo hoor ik wel, datmen het al uw Kop toe hadde geleyd, eer

dat men u eens ter gehoor liet roomen. Maar hoe is het daar mee
dogh verder afgeloopen?

R Ö S N E R.

Eer ik verder gaa, myn Heer, zoo zult gy my vergunnen, een
aanmerkelyke Droom, neffens een bijzondere Voor-beduyding te
verhaalen, waar door my, myn vreeslyk Nood-lot, eenige weeken voor
het Tumult, wierd geöpenbaart; Op den 16. Juny vond ik my op een
aanzienlyk Gastmaal, alwaar zig wel alle aanwezende Gasten over-
vloedig vermaakten, dogh ik was dien geheelen dag uytermaaten
suaarmoedig, zoo dat ik daar door genootsaakt wierd, eer als de an-
dere, myn afscheid te nemen. t' Huys gekomen zynde zochte ik
alle middelen om myn gemoed wat te verligten, dan te vergeefs,
en de Melancholy verzelde my tot in 't Bed, alwaar ik na eenige
uuren van een diepen Slaap wierd overvallen, dog in plaats dat my
die zoude hebben verkwikt, zoo wierde my daar door een nieuwe
suaarmoedigheid veroorzaakt, en dat door de volgende Droom. Ik
Droomde dat ik my in een verschrikkelyk Donder-weer, bevond op
een groene Weyde, en vluchte daarom onder een Boom, des niet
tegenstaande zoo wierd myn Hoofd, van een Donder-Kloot, die
ik met een buyten gewoone lankzaamheit uit de Wolken zag drin-
gen, getroffen; maar in plaats, dat die een brand zoude hebben
veroorzaakt, zoo kwam uyt myn, van de Donder-Kloot getroffen,
Hoofd, een bloedige Fontyn springen, welke al myn Hayren gantsch
bloedig maakte. Met deezen Droom kwelde ik my, tot ik ontwaak-
te, en liet toen myne gedagten daar over gaan, die zig zoo verre uyt-
breyden, dat ik het verlies van myn Hoofd daar uyt wel had kon-
nen voorspellen; ik stond op, en zoo als ik onder het Morgen-Gebed
myne oogen op myn eygen Schildery floeg, zoo merkte ik, dat
het zelve in den hals een groot gat hadde, ik peynsde en herpeynsde,
waar door dit Portrait, aan welkers bewaaring ik my alletyd ten
hoogsten had laten gelegen leggen, zoo mochte zyn beschaadigt,
maar konde het niet verzinnen. Ondertusschen kon ik my wel ver-
beelden dat de beschadiging van myn Poaitrait beneffens myn Droom,
niet

niet veel goeds voor my beteekende; en dat my een groot Ongeluk te verwagten stont, ik stelde het aan de Godelyke Voorzienigheid, ondertusschen nam ik gelegenheit om een korte schets van myn gepasseerde Levens-loop, te ontwerpen, en dit viel zoo uyt, dat ik myn doorgebragte Kinds-heit by de Lente, de voleynde Jeugd by den Somer, en de ouderdom, waar in ik my in myn 65. Jaar, reeds werkelyk bevond, by de Winter vergeleek; want in de Winter zyn de Velden en Palyfen met sneeuw bedekt, in Ouderdom de Hoofden, de Winter is arm en heeft geen aangenaamheit, de Ouderdom heeft ook in zyn grootsten Rykdom niets bevalligs, in de Winter zyn de Nachten lang en de Dagen kort, de Ouderdom vallen mee de Dagen kort en de Nachten lang, den Winter vervullen de meeste schatten, de Ouderdom de meeste Droomen, in kort gezeyd de Winter is de Ouderdom van 't Jaar, de Ouderdom is de Winter des Menschelyken Levens, maar zy zyn alle beide schouw-toneelen, veeler wederwaardigheeden en onlust.

L U T H E R U S.

Of ik schoon in myn leven gantsch geen werk van Droomen en Voorbeduydingen gemaakt hebbe, ook daar toe niemant heb willen raaden, zoo veroorzaakt egter uwe Droom, en de beschaadiging van uw Schildery, geen gering naadenken by my, en ik prys u, dat gy daar door gelegenheit hebt genoomen om op uw dood te denken.

R Ö S N E R.

Nu gaa ik verder over tot de doodelyke *Inquisitie* en het gevolg van dien. Naademaal de naar Warschauw afgezondene Jesuït, ons onschuldige Thorenaars by het Koninglyke Assessorial-Gerecht Crimineel hadde aangeklaagt, daar het bloedige decreet uyt wierd geformeert, zoo rukte voor eerst op primo Augusty, de Majoor Darsle met 2 Compagnïen van de Garde, en in 't begin van September nog met 2 Compagnïen te Paard en 2 te Voet in de Stad Thorn, ik en myn Heer Collega, de Heer Vice President Zernik, waaren de eerste, van welkers Perfoonen men zig verzeekerde, door dien

wy

wy beyde uyt de Vroeg-Predicatie gehaalt, en onder een sterke Wacht naar de Gevankenis gebragt wierden.

L U T H E R U S.

Hoe was het moogelyk, dat gy u by deeze onverwachte en harde Proceduuren nog zoo geduldig hebt kunnen draagen! terwyl dat de eerste gemoeds-beweeingen altyd de heevigste pleegen te zyn?

R Ö S N E R.

Ik dachte aanstonts aan myn voorige Droom, en de beschaadigde Schildery, en stelde my uyt beyden een droevig gevolg voor, doch appelleerde in 't midden van de allerwaarfte gedachten, tot de Goddelyke Bescherming, uyt den 35. Psalm vers 23. *Ontwaakt ende word wakker tot myn recht: myn God ende Heere, tot myn twistzaake.* Maar terwyl ik kort daar op hoorde, dat men tot Warschouw geen Afgezanten van ons wilde toelaaten, ontviel my in 't geheel de moed, en ik maakte aanstonts reekening dat myn Droom en beschaadigde Portrait, my een geweldige Dood voorspelt hadden.

L U T H E R U S.

Dan zult gy zonder twyffel geen kleyne aanvechting in deezen bedroefden staat hebben uytgestaan.

R Ö S N E R.

Dat is wel te denken; doch ik verloor myne grootmoedigheid niet, in teegendeel, ik vertroofte my zelve, hoe minder hulpe, zeyde ik, myn Ziele, gy, op Aarde hebt te hoopen, zoo veel te sterker laat uw vertrouwen op God zyn, en op dat gy in 't minste aan zyn Genaade niet zoud twyffelen, zoodenkt, dat het Gods ampt is by u te weezen, als een sterke God en Nood-helper. Ondertusschen quamen de Vaders Jesuiten zoo wel als de Bernhardiners Monniken my vlytig bezoeken, en booden my Pardon aan, ingevalle ik resolveeren wilde tot haarer Religie over te gaan.

L u-

L U T H E R U S.

Waarom hebt gy dat niet gedaan, wanneer gy daar door uw leeven had kunnen behouden? ik verzeeker u, dat meenig Protestant in de heedendaagze Weereld, welke de Euangelische Religie meer in den mont als in 't Herte hebben, zig niet lang daar over zoude hebben bedacht.

R Ö S N E R.

Maar ik ben in myn Geloof heel anders gefondeert geweest. Vooreerst verwonderde ik my over die Paters, dat zy voorgaven geweld over myn geweeten te hebben, en erinnerde my de woorden van den Keyser Maximiliaan, die zeyde: *Het is een afschuwelyke zaak, als ie mant zig over de Geweetens heerschappy zoekt aan te maatigen, het is even eens, als wilden de zulke den Hemel bestormen, die zig onderstaan de Geweetens geweld aan te doen, terwyl het Geloof uyt het Gehoor en niet uyt Dwang komt.* Ten anderen, dewyl ik van een President des Raads een Gevangen was geworden, zoo troofte ik my met David, 2 Sam: 15. vers 25, 26. „ *Indien ik genaade zal vinden in des Heeren oogen, zoo zal hy my [myn Ampt] weeder laten zien, en myn Huys; maar indien hy alzo zal zeggen: ik en hebbe geen lust tot u: ziet hier ben ik, hy doe my, zoo als het goet is in zyne oogen.* Maar toen zy, niet teegenstaande al myne afweeringen, niet naa en lieten my te kwellen om myn Geloof te verzaaken, borste ik eyndelyk in deeze woorden uyt: „ *Zyt vergenoegt met myn Ligchaam: myn Ziel is voor myn Zaligmaaker.*

L U T H E R U S.

Ik verwonder my in der daad over uwe grootmoedige stantvastigheit, en twyffel, of ik in het Euangelische Israël wel veel dergelyken Geloovige vinden zoude, want van de meeste helaas! zouden men moeten zeggen: In de Tyd van Vervolginge vallen zy af: maar wat voor een Vonnis heeft de Commissie daar over eyndelyk gevelt.

R Ö S N E R: als volgt.

1. De President Rösner en Vice-President Zernik zullen Onthoofd, en haare Goederen ten besten der Stad Geconfisqueert werden, om daar door de schaade te vergoeden, welken de Eerwaardige Vaders Jesuiten by dit Oproer hebben geleden.

2. Sestien andere Belhamels zullen (*prævia comprobatione juratoria*) na voorgaande bezwoorne goedkeuringe insgelyks het Leven laten, als de drie voornaamste, alvoorrens de Rechter-hand zullen zyn Afgekapt, zullen zy naderhant Onthoofd en hunne Lighamen Verbrand werden.

3. De Burg-Graaf en Raads-Heer Zimmerman zullen onbekwaam verklaart werden om eenig vertrouwt Ampt meer te bedienen, en daar en boven zal de eerste twaalf Weeken, en de andere een half Jaar Gevangen zitten.

4. Meiszner, en de Secretaris Wedemaier zullen zig met Eede zuiveren.

5. De Stads-Capityn Graurok, en de Kruydenier Ziller, zullen een Jaar en zes Weeken in den Thoorn gevangen zitten, en zal de eerste 50. en de Laaste 100. Ducaten Boete geven; gelyk dan ook de overige tot een Gevankenis van drie Maanden, en sommige Medemakers ten deele in 50. ten deele in 25. Ducaten Boete verweezen wierden, waar voor men de H: Maagd Maria een Eer-teenken oprechten zoude.

6. Zal voortaan de Magistraat van Thorn, half uyt Rooms-Catholyk en half uyt Dessidenten moeten bestaan, en zullen by de Stads-Guarde ook Roomse Officiers toegelaaten werden.

7. Onze Lieve Vrouwen Kerk met de Bibliotheecq en andere Kerklyke dingen, zullen aan de Paters Bernhardiners werden overgegeven.

8. De beide Predikanten Gierel en Ottow, zullen werden gebannen.

9. En het Gymnasium een myl ver buyten de Stad verplaaft.

L U T H E R U S.

Dat was waarlyk een streng Vonnis : en men mag wel zeggen :
Wie Thorn aanziet , die weene over deeze Stad.

R Ö S N E R.

In de Executië was ik de eerste , dewyle ik den 7. Dec : 1724.
des Morgens vroeg te 6. uuren , op de Binnenplaats van 't Raad-
Huys by Toors-licht in stilte wierde Onthalt. Op den weg om
naar myn Dood te gaan , vielen my ; (onder myn aandacht , en niet
wynige traanen) de woorden uyt Joh : 16. te binnen : *De ure komt ,
dat een yegelyk die u zal Dooden , zal myne Gode eenen dienste doen ;*
en alzo gaf ik den Geest , met een vast betrouwen op de Goddely-
ke genade , en een volkomen Vergiffenis aan myn Vyanden , maar
beklaagde ook te gelyk myn Vader-loos Huysgezin : *Senex enim in
domo , bonum signum in domo.* Ondertusschen heeft een medeley-
dende pen my aldus getrooft.

*Dus sterft gy door het Zwaard , eerwaarde President ,
Schoon Vriend en Vyand u onschuldig heeft gekent ,
Ja ! streef vry door uw Bloed , held-haftig naar den Hemel ,
Want uwe Gods-Vrugt haat nu al het aards gewemel.*

Toen dit gedaan was , wierde ik in een Kist geleyd , en omtrent
elf Uuren door 8. Burgers , in myn Huys gedragen.

L U T H E R U S.

Zalig zyt gy , Myn Heer , dewyl gy als een Martelaar zyt ge-
storven , maar hoe liep het met de Executie dog verder af.

R Ö S N E R.

Na my volgde een Rey van negen Persoonen die my , gelyk gy
gezien

gezien hebt, in het Ryk der Dooden vergeselschapten, en de volgende Namen voerden:

1. Christoffer Karnisz, een Slager.
2. Johan Christiiaan Hoffit, een Koeke-bakker.
3. Christoffel Hertel, een Leer-bereyder.
4. Simon Mohaupt, een Koop-man,
5. Geörge Wunsch, en } beyde Schoenmakers.
6. Johan Geörge Mertz, }
7. Jacob Schultz, een Naalde-maker.
8. Guttbrodt, een Timmermans-Knecht,
9. Bekker, een Knoopen-maaker.

Voor haar Dood lieten zy dit volgende Smeek-Schrift, aan zyn Kon: Maj: van Polen; af gaan:

Aller Doorluchtigste, Grootmachtigste Koning,
Aller Genadigste Koning en Heer!

Uwe Kon: Maj: bekleeden op deeze Weereld de plaats van den Allerhoogsten God, en alle Koningen komen God in geen stuk nader, als dat zy hem door gerechtigheit en Genade zoeken gelykformig te werden. God houd door zyne Barmhertigheit het Zwaard van zyne strenge Gerechtigheit in de Scheede, ende der arme Vrouwen en Kinderen Traanen, Zuchten en Jammeren, zyn altyt kragtig geweest, de Strengheit der Gerechtigheit iets te verzachten, ja, de ondervinding betuygt het, dat de Barmhertigheit, Gode en zyne Stedehouders daarom ter linker zyde word gestelt, om dat zy beyder Herten zoo veel te eer omvatten en begrypen zoude. **Aller Genadigste Koning en Heer!** wy arme ongelukkige en *Onschuldig Veroordeelde*, vallen met onze Vrouwen en Kinderen in allerdiepste onderdanigheit voor de Voeten van Uwe Kon. Maj. onzes **Aller Genadigsten Koning en Heer**, ter needer, en smeeken

de

de strengheit en scherpte van Uwe Gerechtigheit, om onzer aller Traanen en Kermen, en om de tot nog toe aan Uwe Maj. Regeering, zelfs met het Verderf van onze Stad, Have en Goederen, beweezene onderdanigste Trouw, door uwe Wereld-beroemde Genaade en Goedertierentheit, te willen maatigen, en Allergenaadigst te vergunnen, dat wy, eer ons Bloed vergooten word, van Uwe Kon: Maj: naar Duytsche Rechten, en Prusische gewoontens moogen Verhoord, Geëxamineert, en door onverwerpelyke Getuygen overtuygd werden. Terwyl het de Goddelyke Alweetenheit bekend is, dat wy Uwe Kon: Maj. openbaar kunnen aantoonen, dat die tegen ons heymelyk en zonder confrontatië aangenoomen Getuygen, of veel liever Aanbrengers, ten deele niet zyn in de Stad geweest, andere hebben over deeze haar onderneeming berouw gekreegen, sommige zyn door Bannissementen en andere Bedreyginge daar toe gebragt, en andere weder zullen nooyt voor onverwerpelyke Getuygen passeeren kunnen, zoo lang het in de Europische Weereld gelden mag, dat Dienst-meyden, Oude-Wyven en dergelyke, tegens Uwe Kon: Maj: gezwore en getrouwe Onderdaanen niet aan te neemen zyn. Uwe Kon: Maj: door gantsch Europa gepreezene Genade, Koningl: Wysheit en tot nog toe met Weerelds-verwondering gevoerde Regeering, en zoo het vergund mag zyn, daar by te voegen, de Puyinhoopen van onze Huyfen, verbrande Raadhuys, gesprongen Muur en Thoorens, gesechte Wallen, uytgestaane Brandschattingen en Contributiën, het welke wy in de Stadt met een onderdaanig en aan Uwe Kon: Maj: alleen toegeweyd gemoed verduldig geleden hebben, als ook onze Traanen en tot der dood toe benauwde Herten, nefens het jammeren en zuchten van onze arme Vrouwen en Kinderen, dewelke naar onze Dood en Verderf in Armoed en tot den Beedelzak vervallen moeten. Dit alles, edoch veel meer en nadrukkelyker Uwe Kon: Maj: Genaade en Barmhertigheit, word van ons ongelukkige om Godes wil, Uwe Maj: voor oogen gesteld, en wy zyn by een genadige Verhooring bereyd en willig met onze

Gebeden, Goed, Bloed, Leeven en Goederen, te toonen dat wy tot in den dood verblyven, &c.

Dit was het weemoedige Smeekschrift, maar des niet tegenstaande hebben zy moeten Sterven, met achterlating van 8 Weeduwen en 26 Weezen. Zy hebben geduurende de Executië, terwyl de Beul dronken en vol was, veel meer pyn en smerten moeten uytstaan als of zy Leevendig waaren Gerabraakt. Ondertusschen hadde Lutherus zyn Verblyfplaats weer bereykt, en den nieuw aangekoomene Rösner wierd gezeyd van ook aan te houden om de aanwyzing van de zyne:

Daarom had deeze t'Samenspraak voor ditmaal een

E Y N D E.

Op Maandag den 16. July zal de Tweede t'Samenspraak te bekoomen zyn.

NB. By den Drukker deezes is te bekoomen de vermakelyke en aangename Reeden-wisseling tusschen eenen eerlyken Jesuit en eenen verstandigen Reghtsgeleerden, over het zoogenaamde Simultaneüm, behelzende den oorsprong, waar uyt het zelve gesprooten zy; een oordeel over de Schryvers, die voor en tegen het zelve geschreeven hebben; en allerhande voorslaagen, hoe het zelve zonder verhanding kan bevestigd worden in 8.

By

By denzelven is ook te bekoomen Het Getrouw en Naauwkeurig Verhaal van het Schrikkelyk Treurspel, onlangs uytgevoerd tot Thoorn, in Pools Pruyssen, door het overleg en aanstooten der Jesuïten, met byvoeging van de Edelmoedige, Regtmatige en Tydige Tusschenkomste van haare Brittannische en Pruyfsche Majesteyten, en andere Protestantsche Mogentheeden in die zaake; benevens een ernstige Opwekking van alle Protestanten, om zig te Vereenigen, en te stellen tegen henlieden algemeene Vyand, verciert met een naar het Leeven Afbeeldend Gezicht van 't Jesuïtisch, of Schrikkelyk Treurspel, den 7. December 1724. tot Thoorn vertoont, uyt het Engelsch Vertaald in. 8.

Idem, nog is by denzelven te bekoomen het Plat Ontwerp en Ontleedende Verdeeling van de Kanonike Boeken des Ouden en Nieuwen Verbonds, volgens de schikking des Bybels, in Plano, om voor de Bybel te laten inzetten.

By

Pol. 8. II. 4464

By deszelfs is ook te bekoemen het O. t. n. v. en
Nauwkeurige Verhaal van het Schrikkelek Tenupel,
onthans uitgegeerd tot Theorn, in Pools Pruisen;
door het overley en aanzooken der betanten, met by-
voeging van de Edelmoedige, Kegermanne en 2 ydige
Tafelenkomite van hare Britannische en Pruisische
Majesteiten, en andere Protestantsche Mogentheden
in die zake; benevens een ernstige Opwekking van al-
le Protestanten, om zig te Verenigen, en te stellen
tegen heedleken algemeene Vvand, vercijerd met een
naar het Leeven Afbeeldend Gesichte van 't Schrikkelek
of Schrikkelek Tenupel, den 7. December 1724. tot
Theorn verzoont, nye het Engelsch Verhaal in. 8.

Idem, nog is by deszelfs te bekoemen het Plat
Omscrup en Ontledende Verbeding van de Kanonieke
Boeken des Ouden en Nieuwen Verbonds, volgens de
schikking des Bybels, in Plans, om voor de Bybel te
aan te maken.

R

JO
Gew

D

Aa
ze

By J. d
he